

”ונשאו אתך”, בדומים לך].

גמרא:

זה שלמדנו שיש עד שכשר להעיד אך פסול לדון, לאתויי מאי?

אמר רבי יוחנן: לאתויי מי שהוא פומא באחת מעיניו שכשר להעיד אבל פסול לדון.

ומני, רבי מאיר היא, שפוסל עיור אפילו ג-א באחת מעיניו לדון.

דתניא: היה רבי מאיר אומר: מה תלמוד לומר ”ונגשו הכהנים כי בם בחר ה' אלהיך, ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע”, וכי מה ענין ריבים [מריבות שבין אנשים] אצל נגעים?

אלא, מקיש הכתוב ריבים לנגעים: מה נגעים נראים לכהן רק ביום, דכתיב ”וביום הראות בו בשר חי יטמא”, אף ריבים שבין אנשים אין דנים אותם אלא ביום ולא בלילה.

דאי אשמעינן גר בלבד הייתי אומר שראוי לדון דיני ממונות משום דראוי לבוא בקהל. אבל ממזר דאין ראוי לבוא בקהל, אימא לא כשר לדון אפילו דיני ממונות.

ואי אשמעינן ממזר בלבד, הייתי אומר שכשר לדון דיני ממונות משום דקאתי מטפה כשירה, שהרי הוא יהודי, אבל גר דקאתי מטפה סרוחה, שנולד בתור גוי אימא לא ידון אפילו דיני ממונות, קא משמע לן שכשר לדון דיני ממונות.

והלכך צריכא את שתי המשניות.

מתניתין:

כל דיין הכשר לדון, כשר גם להעיד. (10)

אבל, ויש עד שכשר להעיד אך, ואינו כשר לדון!

כאשר זמם, שאי אפשר להורגו מפני שנחשב כבר כמת, ואם כן בהכרח שפסול גם לדון, שאם לא כן אין הכלל נכון, שמצאנו טריפה שכשר לדון ופסול להעיד. ואפשר לדחות, שהמשנה דברה רק בסוגי פסול של יוחסים, או שכיון שכשר להעיד בדיני ממונות, ממילא כשר לדון בדיני נפשות. ולדעת הנודע ביהודה [קמא, אבן העזר ע"ב] שכל שפסול להעיד בדיני נפשות פסול גם בדיני ממונות מחמת הפסוק ”משפט אחד יהיה לכם” אם כן מאחר שטריפה פסול לעדות בכל הדינים, יהיה פסול גם לדון, אם לא שנחלק ונאמר שהמשנה דברה רק בפסולי יוחסין.

אם נמצא כמוהו בישראל, ולכן יכלו למנות עליהם והועילה קבלת הציבור אותם לדיינים עליהם, כיון שלא היה בישראל כמותם, והתומים מתרין, שהתמנו על פי המלך, ולכן יכולים לדון בכפיה מכח סמכות המלך.

10. הערוך לגר מסתפק לגבי טריפה האם כשר לדון, ואף שאין סומכים בעל מום לסנהדרין ונדרש מהפסוק ”ומום אין בכך”, אולם טריפה שונה, וכפי שרואים שכהן בעל מום פסול לעבודה וטריפה כשר. ואפשר לדייק מן הכלל כל הכשר לדון כשר להעיד, וטריפה הרי בדיני נפשות פסול להעיד מפני שאי אפשר לקיים בו

אחד מבניו הכהנים" (12), הא למדת, שאפילו כהן אחד רואה את הנגעים!

החוא סמיא עיור באחת מעיניו דהוה בשבבותיה [בשכנותו] דרבי יוחנן, דהוה קדיין דינא, ולא קאמר ליה רבי יוחנן ולא מירי.

ופריך: היכי עביד רבי יוחנן הכי, שלא מיחה בו?

והאמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה. ותנן: כל הכשר לדון כשר להעיד. ויש כשר להעיד ואין כשר לדון. ואמרין: לאתויי מאי, ואמר רבי יוחנן, לאתויי סומא באחת מעיניו, ואם כן יוצא שלדברי רבי יוחנן הלכה שסומא באחת מעיניו פסול!?

ותרין: רבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח והכריע הלכה כמותה שסומא באחת מעיניו כשר לדון.

וכמו כן: מה נגעים נראים דוקא שלא בסומא, ואפילו לא סומא בעין אחת [כי בשתי עיניו פשוט שפסול, שהרי אינו רואה], דכתיב "לכל (11) מראה עיני הכהן" אף ריבים נידונים דוקא שלא בסומא, בדיונים שאינם סומים.

ומקיש גם כן נגעים לריבים: מה ריבים נידונים דוקא שלא בקרובים, אף נגעים נראים לכהן דוקא שלא בקרובים.

אי מה ריבים נידונים בשלשה דיינים אף נגעים נראים רק בשלשה כהנים [מכח ההיקש].

וכמו כן, מלבד ההיקש, הלא דין הוא שלא ייראו נגעים אלא בשלשה כהנים מכח קל וחומר: ומה ממונו של אדם נידון בשלשה דיינים, נגעי גופו לא כל שכן שיהיו נראים ונקבעים לטומאה על ידי שלשה כהנים?

תלמוד לומר "והובא אל אהרן הכהן או אל

על שתיהם את הדרשה 'לכל מראה', ולגבי כהה מאור עיניו ודאי שהדרשה היא מהמילה לכל, הוא הדין שסומא באחת מעיניו נדרש מהמילה לכל.

12. הגמרא מוכיחה זאת מהמילים "או אל אחד מבניו". ומקשה הערוך לנר מדוע לא נזכרה זאת מתחילת הפסוק, "ובא אל אהרן הכהן", ומשמע שאהרן לחוד יכול לראותו. ומתיר על פי שיטת רש"י במסכת סנהדרין שיחיד מומחה דן דיני ממונות מדאורייתא, ואם כן מאהרן הכהן אין אפשרות להוכיח, מפני שהיה מומחה, וזה גם בדיני ממונות כשר, ורק מהמשך הפסוק שכתוב או אל אחד מבניו, ובמשך הדורות יהיו הרבה כהנים שאינם מומחים. אולם כל זה לשיטת

11. הקרבן אהרן והתורת חיים מפרשים שהדרשה מזה שכתוב לכל מראה עיני הכהן, ומשמע שצריך שתי עינים. אולם ברש"י כאן מבואר שהדרשה מזה שכתוב לכל מראה, שצריך שיהיה את כל הראיה, והסיבה שלא הסביר רש"י כדברי הקרבן אהרן, ולכאורה זו היא דרשה פשוטה ומסתברת יותר, מבאר הערוך לנר, מפני שבמשנה במסכת נגעים פ"ב נאמר: כהן סומא באחת מעיניו או שכהה מאור עיניו, לא יראה את הנגעים, שנאמר "לכל מראה עיני הכהן". וזה ברור, שכהן אשר כהה מאור עיניו, שאינו רואה טוב וראייתו כהה, נלמד מהמילה לכל מראה, שצריך את כל הראיה. וסבר רש"י, היות שהתנא כלל את שני הפסולים הללו, כהה מאור עיניו וסומא בעין אחת, והביא

דתנן: דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה, ורואים מזה שאין מקישים ריבים לנגעים [כי אם מקישים אי אפשר לגמור בלילה כשם שנגעים אינם נראים בכלל בלילה] ואין לנו מקור לפסול סומא באחת מעיניו.

ותמהינן: ומאי אולמיה מה העדיפות דהאי סתמא שהכריע רבי יוחנן על פיה מהאי סתמא?

ואסברין: איבעית אימא: סתמא דרבים עדיף, ואלו הסתמא שמקיש ריבים לנגעים (13) הולכת לפי רבי מאיר, שזו דעת יחיד לכן עדיפה המשנה הסתמית ההיא שהיא כרבים.

ואיבעית אימא זה שהכריע רבי יוחנן כסתמא זו משום דקתני לה במסכת סנהדרין גבי הלכתא דדיני, ששם מקומה המתאים לה, ולפיכך היא עיקר לעומת משנתנו שנשנתה במסכת נדה רק אגב גררא של "כיוצא בו שנו".

מתניתין:

כל שחייב במעשרות הרי הוא אוכל, והרי

הוא מטמא טומאת אוכלין.

ויש שמטמא טומאת אוכלין ואינו חייב במעשרות.

גמרא:

זה שאמרו "יש מטמא טומאת אוכלין ואינו חייב במעשרות", לאתויי מאי?

לאתויי בשר ודגים וביצים שפטורים מהמעשר.

מתניתין:

כל שחייב בפאה חייב במעשרות.

ויש שחייב במעשרות ואינו חייב בפאה.

גמרא:

דנה הגמרא: זה שלמדנו "יש שחייב במעשרות ואינו חייב בפאה", לאתויי מאי?

לאתויי תאנה וירק, שאינו חייב בפאה אבל חייב במעשרות.

שהיו סומים ודנו, שמדובר שקבלו עליהם בעלי הדין, טעם הדבר שסומא פסול מבאר הלבוש שגם רבנן מודים לרבי מאיר בהיקש של ריבים לנגעים, אבל רק לגבי סומא גמור, והסמ"ע ביאר הטעם שסומא גמור דינו כלילה מכיון שאינו רואה ואין מתחילים דין בלילה, ולפי זה כתב התומים שאם התחיל לדון ואחר כך התעוור, יהיה כשר. שיטת התוספות שאף סומא בשתי עיניו כשר וכפשטות סוגייתנו שחכמים חולקים על רבי מאיר.

רש"י שגם בדיני ממונות יחיד מומחה כשר מן התורה, אבל שיטת התוספות שזה רק מדרבנן, ואם כן חוזרת השאלה נוכיח מאהרן הכהן שלא צריך בנגעים שלשה.

13. להלכה, סומא בעין אחת כשר לדון כרבנן, וסומא בשתי עיניו. דעת הרמב"ם והשולחן ערוך [חושן משפט סימן ז'] שפסול לדון ולפי זה צריך לתרץ הגמרות שרב ששת ורב יוסף

ויש ירקות היוצאים מהכלל וחייבים אף בפאה, וכגון: אם היו בהם שומים ובצלים, חייבין בפאה, משום שמכניסם לקיום.

דתנן: מלבנות [שורות] בצלים שבין הירק והגדלים בתוך שדה ירק הפטור מפאה].

רבי יוסי אומר: מפריש פאה מכל אחת ואחת לחוד, שכיון שהירק חוצץ בין השורות נחשבת כל שורה של בצלים לשדה בפני עצמו וחייבת בהפרשה מתוך אותו שדה עצמו.

וחכמים אומרים: יכול הוא להפריש מאחת על הכל, שאינם מחשיבים את הירק שבין השורות לדבר המחלקן לשדות נפרדים.

ורואים שלכל הדעות בצלים חייבים בפאה על אף שהם ירק, משום שמכניסים אותם לקיום.

שנינו במשנה למעלה שכל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלים. ויש שמטמא אך פטור ממעשר.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

עולשין, מין ירק שלעתים הוא נזרע לצורך אכילת אדם ואז יש לו דין אוכל לגבי דין טומאת אוכלים. ולעתים הוא נזרע לצורך מאכל בהמה ואז אינו נקרא מאכל אדם, ואינו מטמא טומאת אוכלים. ואירע שזרען לעולשין מתחילה, לבהמה, ונמלך עליהן לאחר שגדלו, אך טרם נתלשו, לאכילת אדם, אין מחשבתו לפני שנתלשו מועילה להחשיבם אוכל, אלא

צריכות העולשין מחשבה נוספת לאכילת נ-ב אדם, לכשיתלשו.

ומביאה הגמרא שתי משניות, האחת במסכת פאה והשניה במסכת מעשרות, שמתוכן מבואר החילוק בין פאה למעשר ביחס לתאנים ולירקות:

דתנן במסכת פאה ביחס לחיובי פאה,

כלל אמרו בפאה: כל שהוא אוכל, ונשמר, ונידולו מן הארץ, ולקיטתו כאחד, ומכניסו לקיום, הרי הוא חייב בפאה!

ואמרינן בכיור המשנה:

אוכל, למעוטי ספיחי סטים וקוצה, שאינם אוכל אלא מיני צבעים [והחידוש הוא שפטורים על אף שהם ראויים לאכילה, כיון שאינם עומדים לכך].

ונשמר, למעוטי הפקר, שהקוצר שדה הפקר פטור מלהניח פאה.

ונידולו מן הארץ, למעוטי במהים ופטירות הגדלים מיניקת האויר.

ולקיטתו כאחד, למעוטי תאנה המבשילה פירותיה בזה אחר זה לאורך זמן.

ומכניסו לקיום, דהיינו שאפשר לאכסנו בבית זמן רב, למעוטי ירק שמתקלקל מהר.

ואילו לגבי מעשר תנן במסכת מעשרות: כל שהוא, אוכל, ונשמר, ונידולו מן הארץ, חייב במעשרות!

ודייקנן: ואילו התנאי של "לקיטתו כאחד" והתנאי של "ומכניסו לקיום" לא קתני כאן במעשרות, ומוכח שתאנה חייבת במעשר על אף שאינה נלקטת כאחד, וכן שירק חייב במעשר על אף שאינו מכניסו לקיום.